

**Úttektir á sjálfsmatsaðferðum framhaldsskóla
Vorið 2002**

Helstu niðurstöður

**Menntamálaráðuneytið
Júní 2002**

Menntamálaráðuneytið : Skýrslur og álitserðir 30

Júní 2002

Útgefandi: Menntamálaráðuneytið
Sölvhólsgötu 4
150 Reykjavík
Sími: 560 9500
Bréfasími: 562 3068
Netfang: postur@mrn.stjr.is
Veffang: www.menntamalaraduneyti.is

Umbrot og textavinnsla: Menntamálaráðuneytið

© 2002 Menntamálaráðuneytið

ISBN 9979-882-88-3

Efnisyfirlit

FORMÁLI.....	5
ÚTTEKTIR VORIÐ 2002.....	6
STAÐA SJÁLFSMATS Í SKÓLUNUM.....	6
SJÁLFSMATSADFERÐIR SKÓLANNA.....	7
FRAMKVÆMD SJÁLFSMATS Í SKÓLUNUM.....	8
SAMANTEKT	9
VIÐAUKI	10
VIÐMIÐ.....	10
MATSTÆKIÐ.....	12
SKÓLAR Í ÚTTEKT VORIÐ 2002	13
ÚTTEKTARADILAR	14

Formáli

Í lögum um framhaldsskóla nr. 80/1996 eru ákvæði þess efnis að sérhver skóli skuli innleiða aðferðir til að meta skólastarfið, þar á meðal kennslu- og stjórnunarhætti, samskipti innan skólans og tengsl við aðila utan skólans. Í lögnum eru einnig ákvæði um að á 5 ára fresti skuli að frumkvæði menntamálaráðuneytisins gerð úttekt á þeim sjálfsmatsaðferðum sem skólar nota. Ákvæði um úttektir á sjálfsmatsaðferðum framhaldsskóla komu til framkvæmda vorið 2002.

Menntamálaráðuneytið gaf vorið 1997 út bæklinginn *Sjálfsmat skóla* og er þar fjallað um tilgang og markmið sjálfsmats, sett fram viðmið fyrir sjálfsmat skóla, birtur gátlisti og gefið dæmi um ramma fyrir sjálfsmatsskýrslu. Þau viðmið sem eru lögð til grundvallar úttekta á sjálfsmatsaðferðum skóla voru kynnt skólum í bréfi sem var sent framhaldsskólum í júní 2000.

Vorið 2002 voru gerðar úttektir á sjálfsmatsaðferðum 14 framhaldsskóla. Á haustönn 2002 verða einnig teknir út 14 skólar.

Í þessari skýrslu er gerð grein fyrir helstu niðurstöðum úttekta á sjálfsmatsaðferðum framhaldsskóla vorið 2002. Er skýrslan send viðkomandi skólum og skólanefndum. Skýrsluna er einnig að finna undir Mat og úttektir á vef menntamálaráðuneytisins **www.menntamalaraduneyti.is**.

Úttektir vorið 2002

Í janúar 2002 var viðkomandi skólum og skólanefndum tilkynnt um úttektirnar, tímasetningu þeirra og úttektaraðila. Skólarnir höfðu verið valdir af handahófi (sjá nánar um úttektaraðila í viðauka).

Úttekt á sjálfmatsaðferðum skóla byggir m.a. á gögnum frá viðkomandi skóla, heimsóknnum í skólann og viðtölum við stjórnendur, kennara, fulltrúa annarra starfsmanna og nemendur eftir því sem við á.

Í úttektunum er lagt mat á stöðu sjálfmats er, sjálfmatsaðferðir og framkvæmd sjálfsmatsins í einstökum. Þau viðmið sem liggja til grundvallar við mat á sjálfmatsaðferðum eru að sjálfsmatið sé: formlegt, altækt, áreiðanlegt, samstarfsmiðað, umbótamiðað, árangursmiðað, stofnana- og einstaklingsmiðað, lýsandi, greinandi og opinbert (sjá viðauka).

Skólameistara viðkomandi skóla voru kynntar niðurstöður úttektarinnar áður en að úttektaraðilar skiluðu þeim til ráðuneytisins.

Staða sjálfsmats í skólunum

Í átta framhaldsskólum af þeim 14 sem voru teknir út liggur fyrir skrifleg opinber verkáætlun um sjálfsmat eða í 57% skólanna.

Kerfisbundið sjálfsmat hefur farið fram í átta skólum eða í 57% skólanna. Staða sjálfsmats í skólunum í úttektinni er eftirfarandi:

Staða sjálfsmats	Fjöldi skóla
Kerfisbundið sjálfsmat á öllum helstu þáttum	1
Kerfisbundið sjálfsmat á tilteknum þáttum	7
Einstakar tilraunir við sjálfsmat	5
Undirbúningur kerfisbundins sjálfsmats hafinn	0
Ekkert hefur verið unnið við sjálfsmat	0
Annað	1

Af þeim átta skólum sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat höfðu þrjár framhaldsskólar gefið út sjálfsmatsskýrslu. Skýrslurnar ná ýmist til eða allra helstu þátta skólastarfsins eða til afmarkaðra þátta þess. Sjálfsmatsskýrsla er í vinnslu í tveimur skólum en þrjár skólar hafa ekki gefið út sjálfsmatsskýrslu.

Af skólunum fimm sem höfðu gert einstakar tilraunir við sjálfsmat hafði einn framhaldsskóli gefið út sjálfsmatsskýrslur en fjórir skólar höfðu ekki gefið út sjálfsmatsskýrslur.

Sjálfsmatsaðferðir skólanna

Sex skólar af þeim átta sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat byggðu sjálfsmatsaðferðir á samsettu og aðlöguðu kerfi. Sjálfsmatsaðferðir tveggja skóla byggðu á tilbúnu kerfi, sem í báðum tilvikum var ISO9000.

Í þeim fimm skólum sem höfðu gert einstakar tilraunir við sjálfsmat um afmarkaða þætti skólastarfsins var stuðst við samsett og aðlöguð kerfi í öllum tilvikum.

Í skólunum átta sem höfðu unnið kerfisbundið sjálfsmat voru niðurstöður eftirfarandi um hvort sjálfsmatskerfi skólanna uppfylli þau viðmið sem menntamálaráðuneytið hefur sett um sjálfsmatsaðferðir (sjá viðauka):

Sjálfsmatskerfið telst:	Já	Nei
Formlegt	7	1
Altækt	3	5
Áreiðanlegt	7*	1
Samstarfsmiðað	6	2
Umbótamiðað	7	1
Árangursmiðað	2	6
Stofnanamiðað	3	5
Einstaklingsmiðað	8	0
Lýsandi	2	6
Greinandi	6	2
Opinbert	3	5

* Já eða já að hluta

Samkvæmt viðmiðum ráðuneytisins töldust þrjár skólar af þeim 13 sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat vera með fullnægjandi sjálfsmatsaðferðir og fimm skólar með fullnægjandi sjálfsmatsaðferðir að hluta.

Framkvæmd sjálfsmats í skólunum

Í skólunum átta sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat taldist undirbúningur og kynning fullnægjandi í sjö skólum og fullnægjandi að hluta í einum skóla.

Í fjórum skólum af þeim átta sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat var framkvæmd umbóta í samræmi við aðgerða- og þróunaráætlun sem gerð var í kjölfar sjálfsmats. Enginn skólanna hafði metið hvort markmiðum í aðgerða- og þróunaráætlun hafði verið náð.

Í þremur skólum af þeim átta sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat höfðu verið sett viðmið um hvað bættur árangur í einstökum þáttum felur í sér. Í öllum tilvikum var einstaklingsmiðað sjálfsmat nýtt við starfsmannastjórnun.

Framkvæmdin taldist fullnægjandi í einum skóla af þeim átta sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat og fullnægjandi að hluta í sjö skólum.

Samantekt

Helstu niðurstöður úttekta á sjálfsmatsaðferðum framhaldsskóla vorið 2002 eru að átta framhaldsskólar hafa framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat. Af þeim hefur kerfisbundið sjálfsmat á öllum helstu þáttum skólastarfsins farið fram í einum skóla.

Í eftirfarandi töflu má sjá samantekt á niðurstöðum þegar lagt var mat á sjálfsmatsaðferðir skóla:

Sjálfsmatsaðferðir skólans teljast:	Fjöldi skóla
Fullnægjandi	3 (21%)
Fullnægjandi að hluta	5 (36%)
Ófullnægjandi	6 (43%)
Samtals	14 (100%)

Þegar lagt var mat á framkvæmd sjálfsmats þeirra átta skóla sem höfðu framkvæmt kerfisbundið sjálfsmat eru niðurstöðurnar eftirfarandi:

Framkvæmd sjálfsmats telst:	Fjöldi skóla
Fullnægjandi	1 (13%)
Fullnægjandi að hluta	7 (87%)
Ófullnægjandi	0 (0%)
Samtals	8 (100%)

Einn framhaldsskóli af þeim 14 sem voru í úttekt vorið 2002 uppfyllir að öllu leyti bæði viðmið ráðuneytisins um sjálfsmatsaðferðir og um framkvæmd sjálfsmats.

Viðauki

Viðmið

Viðmið ráðuneytisins sem liggja til grundvallar við úttektir á sjálfsmatsaðferðum skóla eru að sjálfsmatið sé:

1. Formlegt

Lýsing á aðferðum við sjálfsmat þarf að liggja fyrir í sjálfsmatsskýrslu, skólanámskrá og hugsanlega í fleiri skriflegum gögnum frá skólanum. Fram þarf að koma hvort um er að ræða viðurkennda sjálfsmatsaðferð eða samsetta og aðlagaða aðferð. Gera þarf grein fyrir hvernig að sjálfsmatinu er staðið í heild. Í lýsingunni þarf að koma fram hverjir stjórna verkinu, hverjir vinna það á hverjum tíma og til hverra það nær.

2. Altækt

Sjálfsmatið skal ná til allra helstu þátta skólastarfsins, þ.e. markmiða, stjórnunar, náms, kennslu, námsmats, nemenda, starfsfólks, aðbúnaðar og ytri tengsla. Ekki er þó gert ráð fyrir að skólar geti tekið jafn itarlega á öllum þáttum á hverju ári.

3. Áreiðanlegt

Mikilvægt er að sjálfsmatið byggi á traustum gögnum og áreiðanlegum mælingum. Gögn úr bókhaldi skólans, t.d. námsferilsskrá og fjarvistaskrá, þurfa að vera tiltæk. Skólar geta þó ekki í öllum tilvikum byggt á tölulegum gögnum, en þurfa þá að meta starf sitt með öðrum hætti, eins og viðhorfakönnunum meðal ólíkra hópa, t.d. meðal nemenda, starfsfólks, foreldra, viðtökuskóla, almennings, atvinnulífs og brautskráðra nemenda.

4. Samstarfsmiðað

Allt starfsfólk þarf með einum eða öðrum hætti að koma að vinnu við sjálfsmatið. Við skipulagningu og undirbúning sjálfsmatsins þarf að kynna öllum starfsmönnum umfang verkefnisins. Jafnframt þarf að nást sátt um framkvæmd þess. Verkaskipting þarf að vera skýr og sömuleiðis stjórnun og ábyrgð. Á þessu stigi þarf að hafa í huga þátttöku nemenda, foreldra og annarra hagsmunaaðila í sjálfsmatinu.

5. Umbótamiðað

Í sjálfsmatsskýrslu þarf að birta aðgerða- og starfsáætlun um þær umbætur í skólastarfinu sem vinna þarf að í kjölfar sjálfsmats. Einnig þarf að birta upplýsingar um hvernig markmiðum umbótaáætlunar verði náð. Viðmið um hvað bættur árangur felur í sér þurfa að vera skilgreind.

6. Árangursmiðað

Skólinn skal vinna að því að meta hvort markmiðum skólans hafi verið náð og hvaða árangri skólastarfið hefur skilað út frá viðmiðum sem hann hefur sett sér. Þetta geta t.d. verið viðmið um námsárangur, vellíðan, umgengni, fjarvistir og brottfall.

7. Stofnana- og einstaklingsmiðað

Sjálfsmatið þarf að beinast bæði að stofnuninni sjálfri og einstaklingum innan hennar. Sem dæmi um þetta má nefna mat á frammistöðu skólans í samanburði við aðra, t.d. á samræmdum prófum og mat á stjórnun og kennslu.

8. Lýsandi

Í sjálfsmatsskýrslu þarf að vera stutt hnitmiðuð lýsing (texti, myndir, töflur) á starfsemi skólans. Lýsingin þarf að hafa tengsl við markmiðssetningu.

9. Greinandi

Í sjálfsmatsskýrslu þarf að birta styrk- og veikleikagreiningu, sem sett er fram kerfisbundið við hvern þátt matsins og síðan í samantekt í lokin.

10. Opinbert

Fyrirfram þarf að ákveða hverjir hafa aðgang að tilteknum þáttum sjálfsmatsins en sjálfsmatsskýrslu þarf að birta opinberlega. Hér þarf að tryggja að haldin séu í heiðri ákvæði gildandi laga, m.a. um meðferð persónuupplýsinga.

Matstækið

Útbúnir voru spurningalistar sem úttektaraðilar skrá niðurstöður sínar í. Spurningalistarnir eru þrenns konar og fer val á spurningalista eftir stöðu sjálfsmats í hverjum skóla fyrir sig. Meginlistinn samanstendur af 42. spurningum sem úttektaraðilar fylla út í ef skólinn hefur unnið að kerfisbundnu sjálfsmati. Listinn skiptist í fimm meginhluta:

I. Staða sjálfsmats – markmiðið er að fá fram upplýsingar um hver staða sjálfsmatsvinnu í skólanum er.

II. Sjálfsmatsaðferðir– markmiðið er að afla upplýsinga um það kerfi sem skólinn notar. Viðmiðin eru: formlegt, altækt, áreiðanlegt, samstarfsmiðað, umbótamiðað, árangursmiðað, stofnana- og einstaklingsmiðað, lýsandi, greinandi og opinbert og eru settar fram spurningar varðandi hvert þeirra.

III. Framkvæmd sjálfsmats – markmiðið er að fá fram upplýsingar um hvernig til hefur tekist með framkvæmd sjálfsmatsins.

IV. Heildarniðurstaða – markmiðið er að fá fram heildarniðurstöðu úttektaraðila um annars vegar sjálfsmatsaðferðirnar og hins vegar um framkvæmdina. Til að svara þessum hluta byggja úttektaraðilar annars vegar á hluta II og hins vegar á hluta III.

V. Greinargerð – markmiðið er að fá fram stutta samantekt (hámark 1 bls. A4) á niðurstöðum ásamt athugasemdum og öðrum upplýsingum frá úttektaraðila.

Ef skólinn hefur gert einstakar tilraunir við sjálfsmat um afmarkaða þætti skólastarfsins fylla úttektaraðilar út spurningalista sem samanstendur af sjö spurningum. Stytttri listi er fylltur út ef ekkert hefur verið unnið við sjálfsmat eða undirbúningur sjálfsmats er hafinn. Úttektaraðilar skila í öllum tilfellum stuttri greinargerð með spurningalistunum.

Skólar í úttekt vorið 2002

Úttektir voru gerðar á sjálfsmatsaðferðum eftirtalinna skóla vorið 2002:

Höfuðborgarsvæðið:

1. Borgarholtsskóli
2. Fjölbrautaskólinn í Breiðholti
3. Fjölbrautaskólinn í Garðabæ
4. Fjölbrautaskólinn við Ármúla
5. Iðnskólinn í Hafnarfirði
6. Kvennaskólinn í Reykjavík
7. Menntaskólinn í Reykjavík
8. Menntaskólinn við Sund
9. Stýrimannaskólinn
10. Vélaskóli Íslands

Suðurland

1. Fjölbrautaskóli Suðurnesja
2. Framhaldsskólinn í Vestmannaeyjum
3. Framhaldsskólinn í Austur-Skaftafellssýslu
4. Menntaskólinn á Laugarvatni

Úttektaraðilar

Í lok nóvember 2001 auglýsti menntamálaráðuneytið eftir aðilum til að taka að sér verkefni á sviði úttekta á sjálfsmatsaðferðum 14 framhaldsskóla vorið 2002. Úttektir á sjálfsmatsaðferðum í hverjum skóla voru í höndum tveggja til þriggja einstaklinga sem saman hafa menntun og reynslu á sviði sjálfsmats, skólastarfs á framhaldsskólastigi og gæðastjórnunar. Úttektirnar voru framkvæmdar af Skólaþróunarsviði Háskólans á Akureyri og KPMG Ráðgjöf.